लानां तथात्वम् । "उदाहृतः सर्वथा ते गुणानां मयैकदेशः प्रसमीक्ष्य बुद्ध्या" भा० अनु० २६ अ० अत्रापि तथा । "तान्येकदेशान्निभृतं पयोधेः" माघ. "शामित्रैकदेशमाहवनीये प्रास्यति" कात्या० २.६,१४। एकदेशशब्दश्च पूर्वापरमध्योत्तरादिशब्दः तेन सहैकदेशिना षष्ठीसमासापवादकः एकदेशिसमासः। "पूर्वापरावरोत्तरमेकदेशिनैकाधिकरणे" पा० "सर्वोऽप्येकदेशः कालेन सह समस्यते" सि० कौ० । "उपारताः पश्चिमरात्रगोचरात्" किरा० । एवं मध्यरात्र इत्यादि । एकाधिकरणे इत्युक्तेः पूर्वश्छात्राणामित्यादौ न । तत्रार्द्धशब्दस्यैकदेशवाचकत्वेऽपि समांशवाचिन एव एकदेशिसमा० अर्द्धं पिप्पल्या इति वाक्ये अर्द्धपिप्पलीत्यादि । असमांशवाचित्वे तु षष्ठीसमासः "क्रोशार्द्धं स्तिमितजवेन गत्वा" रघुः । द्रव्यैक्य एव तेन पिप्पलीनामर्द्धमित्यादौ न किन्तु ६त० । एकदेशोऽस्त्यस्य इनि । एकदेशिन् उक्तांशयुक्ते त्रि० स्त्रियां ङीप् । "अमुमेव शब्दमाश्रित्य प्रवृत्तसमासस्य एकदेशिसमाससंज्ञा तत्र प्रमाणम् । "पूर्वापरेत्यादि" पा० सू० ।

एकदेशविभावितन्याय पु० एकदेशोविभावितः प्रमाणादिना ससाध्याङ्गीकारितो येन तमधिकृत्य न्यायोन्यायसाध्यस्तर्कविशेषः । ऋणादानादिव्यवहारे सुवर्णादिबहुद्रवाभियोगे प्रतिवादिनाऽपह्नवे वादिनैकदेशमात्रस्य प्रमाणैः साधने एकदेशे तयोः सत्यमिथ्यात्वावधारणमूलके सर्वधनदापनानुकूले तर्कभेदे तत्र एकदेशसाधने क्वचित् पूर्व्वं निवेदितसर्वधनदापनं क्वचिन्नेति विषयविशेषव्यपस्थापनम् मिता० यथा । "निह्नुते लिखितन्नैकमेकदेशविभावितः । दाप्यः सर्वं नृपेणार्थं, न ग्राह्यस्त्वनिवेदितः" या० नैकममेकं सुवर्णरजतवस्त्रादि लिखितमभियुक्तमर्थिना प्रत्यर्थी यदि सर्व्वमेव निह्नुते अपजानीते तदार्थिनैकदेशे हिरण्ये साक्ष्यादिभिः प्रत्यर्थी भावितोऽङ्गीकारितः सर्वं रजताद्यर्थं पूर्व्वलिखितं दाप्योऽर्थिने नृपेण न ग्राह्यस्त्वनिवेदितः पूर्व्वं भाषाकाले अनिवेदितः पश्चादर्थिना पूर्व्वं मया विस्मृतम् इति निवेद्यमानो न ग्राह्योनादर्तव्योनृपेण । एतच्च न केवलं वाचनिकमेकदेशे प्रत्यर्थिनोमिथ्यावादित्वसम्भवात् । अर्थिनश्चैकदेशे सत्यवादित्वनिश्चयादेकदेशान्तरेऽपि सत्यवादित्वसम्भवात् । एवं तर्कापरनामसम्भावनाप्रत्ययानुगृहीतादस्मादेव योगीश्वरवचनतः सर्व्वं दापनीयम् नृपेण इति निर्णयः । एवञ्च तर्कवाक्यानुसरणेन निर्णये क्रियमाणे वस्तुनोऽन्यथात्वेपि व्यवहारदर्शिनान्न दोषः तथा च गौतमः" "न्यायाधिगमे तर्कोभ्युपेयस्तेनाभ्युह्य यथास्थानङ्गमयेत्" इत्युक्त्वा "तस्माद्राजाचार्य्यावनिन्द्यौ" इत्युपसंहरति । नचैकदेशविभावितोनुपादेयवचनः प्रत्यर्थीत्येतावदिह गम्यते एकदेशविभावितो नृपेण सर्वन्दाप्य इति वचनात् । यत्तु कात्यायनेनोक्तम् । "अनेकार्थाभियोगेऽपि यावत् संसाधयेद्धनी । साक्षिभिस्तावदेवासौ लभते साधितन्धनमिति" तत् पुत्रादिदेयपित्राद्यृणविषयम् । तत्र हि बहूनर्थानवियुक्तः पुत्रादिर्न जानामीति प्रतिवदन् निह्नववादी न भवतीत्येकदेशविभावितोऽपि न क्वचिदसत्यवादीति "निह्नुते लिखितन्नैकमिति शास्त्रन्तत्र न प्रवर्त्तते । निह्नवाभावादपेक्षिततर्काभावाच्च" "अनेकार्थाभियोगेऽपीति" कात्यायनवचनं सामान्यविषय विशेषशास्त्रस्य विषयं निह्नवोत्तरं परिहृत्याज्ञानोत्तरे प्रवर्त्तते । ननु "ऋणादिषु विवादेषु स्थिरप्रायेषु निश्चितम् । ऊने वाप्यधिके चार्थे प्रोक्ते साध्यन्न सिध्यतीति" वदता कात्यायनेन अनेकार्थाभियोगे साक्षिभिरेकदेशे विभाविते अधिके वा भाविते साध्यं सर्वमेव न सिध्यतीत्युक्तम् । तथा सत्येकदेशे भाविते अभावितैकदेशसिद्धिः कुतस्स्यात् ? उच्यते लिखित सर्वार्थसाधनतयोपन्यस्तैः साक्षिभिरेकदेशाभिधानेऽधिकाभिधाने च कृत्स्नमेव साध्यं न सिध्यतीति तस्यार्थस्तत्रापि निश्चितन्न सिध्यतीति वचनात्पूर्व्ववत् संशय एवेति प्रमाणान्तरस्यावसरोऽस्त्येव "छलं निरस्येति" नियमात् । साहसादौ तु सकलसाध्यसाधनतयोपदिष्टैः साक्षिभिरेकदेशेऽपि साधिते कृत्स्नसाध्यसिद्धिर्भवत्येव तावतैव साहसादेः सिद्धत्वात्कात्यायनवचनाच्च । "साध्यार्थांशेऽपि गदिते साक्षिभिः सकलम्भवेत् । स्त्रीसङ्गे साहसे चौर्य्ये यत्साध्यं परिकीर्त्तितम्" ।

अमुयेवार्थमवलम्ब्य एकदेशविभावितन्यायः प्रवर्त्तते इत्येकदेशविभावितन्यायस्य तादृशार्थकत्वम् इति बोध्यम् ।

एकदेह पु० एकः श्रेष्ठोदेहोऽस्य । १बुधग्रहे त्रिका० तस्य ग्रहेषु अतिसुन्दरत्वात् तथात्वम् । एकस्तुल्योदेहो यत्र एकस्मात् देहोयत्र वा । २वंशरूपे गोत्रे तत्र सर्वेषां तुल्यदेहत्वादेकस्मादुत्पन्नदेहत्वाच्च तथात्वम् । "बहूनि विप्र ! गोत्राणि मुनीनां भावितात्मनाम् । एकदेहानि तिष्ठन्ति विभक्तानि विना प्रजाः" हरिवं० ४६ । ३समानदेहारब्धे सण्डिण्डे च एकमेकतां गतं देहमस्य । ४दम्पत्योः तयोर्विवाहेन एकदेहतोत्पादनात्तथात्वम् "अस्थिभिर